خەسڵەتی کەرستەی جۆراوجۆر لە هونەری «نامۆ»دا

«هونەر بەتەنیا دەتوانێ لە مەترسییە ڕاستەقینەکانی ژیان بمانپارێزێ»

دیارە ئەم قسەیە لەلایەن (ئۆسکار وایڵد) هەروا بەخۆڕایی نەوتراوە. هونەرمەندان بەر لەهەر چێن و وتوێژێک لەنێو کۆمەڵگا هەست بەبوونی ڕووداو و پێشهاتەکان دەکەن، لەگەڵ خەم و ئێش و ئازاری میللەتەکەی خۆیان دەژین. هونەرمەند پێش ئەوەی مانا و ناوەرۆک و وشەی هونەری پێوە بلکێنرێت، مرۆڤێکی ئاسایی ئەم کۆمەڵگایەیە و لە هەناوی ئەوەوە ڕسکاوە و تێکەڵ بە ویژدانی ئینسانییەت بووە، لەبەرئەوەشە دەووترێت: «هونەرمەند، هونەرەکەی گوزارشت لەویژدان و سۆزی مرۆڤایەتی دەکات» لەوەوە هاتووە کە خۆی مرۆڤێکە بەشدارە لە دروست بوونی ژیان و بوونەوەرێکی زیندووی ئەم گەردوونەیە، ئەوەشیان گوتەی فەیلەسوفی جوانناس «سوزان لانجەر»ە.

هونەرمەند ئەوکەسەیە کە بە هەردوو حاڵەتی ئاگایی و نائاگایی تێپەڕ دەبێت و لەگەڵ تێپەڕینی هەریەک لەم دوو حاڵەتەش تێکەڵ بە کۆمەڵێک یادگاری و بەسەرهات و بیرەوەری جۆراوجۆر دەبێت...

دەمێک واقیعبین دەبێت و دەمێکیش بە خەیاڵ دەفڕێ، هەروا لە بۆتەی کات و شوێنێکی دیاریکراو یان نادیار غەریزە دەرەکییەکانی دەڕژێنێتە نێو کارە هونەرییەکانی و ئەمجارەیان بە بەرهەمی خود و خودگەرایی دێتە بوون، جارێکیش تێکەڵ بە ژینگەی دەوروبەری دەبێت و بابەتییانە دەبێتە بەرهەمی کارەکانی.

سۆران ئیسماعیل

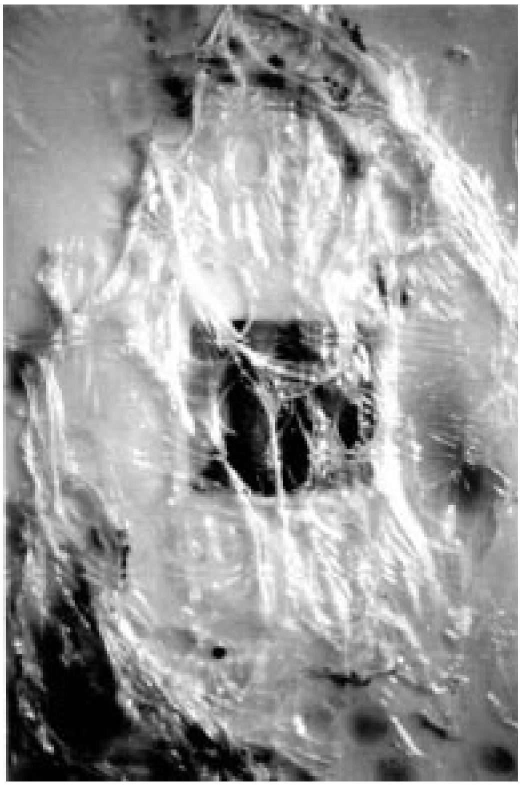

هەمیشە هونەرمەندی ڕاستەقینە زیتر و زووتریش بەرکەوتی واقیعەکەی دەبێتەوە، ئەوکاتانەی لە نزیک گۆڕەپانی ڕووداوەکان دەژی و بە قووڵایی ڕووداوەکانی ژیاندا شۆڕ دەبێتەوە، ئەوکاتە دەبێتە بەشێک لەفەزای ڕووداوەکان و شوێنەواری ڕابردوو و ئێستا و داهاتووی زەمەنی بەسەرەوە دەمێنێت، ئیدی لەم فەزای ڕووداوانە دەخولێتەوە و هەمیشە ڕەنگدانەوەی مەینەتییەکانی بەسەرەوە دەمێنێت و لە جوغزی نامۆیی دەرناچێت و زۆرجاریش ئەم دەستەواژانەی کەڵکە دەبن بەسەر کەسی هونەرمەند نازناوێکی بۆ دروست دەکات و دەبێتە پێشگر یان پاشگر و پێـــوەی دەلکێنرێت و ناوبانگی پێدەبەخشێت.

هونەرمەندی شێوەکار «محەمەد ڕۆستەم زادە» ناسراوە بە «نامـۆ» لەساڵی ١٩٦٤ لە شاری (بۆکان)ی ڕۆژهەڵاتی کوردستان لە دایکبووە. لە دوا پێشانگای کە لەناو شاری هەولێری پایتەخت و لە گەلەری کوردستان سازی داو لەلایەن «سەنتەری زناک»ەوە لە ٢٠٠٦/٩/٩ بۆی ڕێکخرابوو، لەم پێشانگایەدا بەرەو ڕووی شتگەلێکی زۆری هەست نواندن بەرامبەر کارە هونەرییە لۆجیکییەکانی نێو هۆڵەکەی کردینەوە و لەو بازنە داخراوەی سنووری تێفکرین خستبوویە سەر پشت، نەک هەر لە ڕووی بابەتەوە، بەڵکو گەڕانەوەش بوو بەرەو سەرەتاکانی دەستپێکردنی کاری پراکتیکی و چۆنیەتی بازدان و تێپەڕاندنی قۆناغەکانی پێشتری، ئینجا خۆ خزاندنە نێو ئەو هونەرەی ئێستای کە بە «ئینستلەیش و کانسیپت و مانیبوەل» ناوزەد دەکرێت و کار بۆ کردنی بەشێوەیەکی ڕەهایی و ئازادی بەخۆدان لەسەر بنەمای کەڵکەبوونی زۆر و لەمێژینەی ئەزموون دەوەستێت. بێ گومان بڕینی ئەم قۆناغانە و گەیشتن بە میتۆدی ئێستایی هەروا ئاسان نەبووە، بەڵکو «نامۆ» سەرەتا وەک وێنەری دەستی بەکاری ڕەسم کردن کردووە، بەشداری لە زۆربەی فیستیڤاڵەکانی تاران کردووەو یەکەمیشی بەدەست هێناوە، سەرەتا بۆیەی گواش و ئاوی و ڕەنگی ڕۆنی بەکاردەهێنا بۆ تەکنیکی کارەکانی، ناوبراو لە (برامسەد)ی باکووری ئێران لە کەشوهەوایکی ئەفسووناوی دەستی بە ئیشی هونەری کردووە و کاریگەری کاری (ئەلیستراسیۆم)ی نێو کتێبی «شاهنامەی فیردەوسی» لەسەر بووە، بەشێوەی میناتۆری یان «مینی ئارت» دەنەخشێنرا. لەگەڵ هونەرمەندە گەورەکانی هونەرروەری نێو ئەم کتێبە ئاشنایی پەیداکردووە و دوای ڕووخانی ڕژێمی پاشایەتی لە ئێران فەزایەک لە هەستی نەتەوەیی و کێشەی میللەتەکەی کاریگەری زۆری هەبوو لەسەر گۆڕان و قۆناغی کارکردنی ئەوکاتی، تا وای لێهات دەستیکرد بە دروست کردنی وێنەی شەهیدەکان و بۆ چەند ساڵێک لەسەر ئەوە بەردەوام بوو، ئینجا چوو بۆ زانکۆی تاران و لەوێ بە تەواوی ئاوێتەی هونەر و هونەرمەندان بوو. پاشان خوێندنی باڵای ئەکادیمی تەواو کرد، پاش مەشق و دراسەیەکی زۆر و هەزم کردنی قوتابخانە و ڕێبازەکانی تری هونەری و خۆ لە قەرەدانی شێوازەکانی وەک ڕیالیزم و ڕیالیزمی ڕەخنەیی- ئێکسپرە سیۆنیزم- ئەبستراکت- کۆبیزم- ئەزموونی کاریکاتێری و ستایلی ترو.. تا دەگاتە ئەم شێوازەی ئێستای. لێرەدا بە هەلی دەزانم لە چەند تەوەرێکدا باس لە گۆشەنیگاکانی بواری هونەری ئەو بکەم بەپێی تێڕوانینی خۆم.

نێوان کولتوور و جیهانگەرایی

پیکاسۆ دەبێژی:«هەر کارێکی هونەری لە ئێستادا نەژی، ئەوا لە داهاتووشدا ناژی»

ژیانی مرۆڤ پێکهاتەی تەمەنێکە یەک بەدوای یەکتر لەوەچەیەکەوە بۆ وەچەیەکی تر چەندین گۆڕان و جێگۆڕکێ بەجێ دێڵێت، بەسەر ئاکار و ڕوخساری ئەو بوونانەی هاوبەشن لە بەڕێوەبردن و بە گەڕخستنی ژیاری

و شارستانی و پەرەسەندنی بواری هونەری وەک بەشێکی ئەو تەمەنە مێژووییەیی مرۆڤی ئەم سەردەم و زەمەنە دەیگرێتەخۆ. ئیدی هەڵگری خاسییەتی ئەو گۆڕاوانە (مەبەست هەر تەمەنی مرۆڤەکەیە) پابەندی سیفات و هەڵسوکەوت و ڕەفتاری دەوروبەرەکە دەبێت کە لە هەرکات و شوێنێکا بێت. لەم حاڵەتەش ئاماژە و نیشانەکان بۆ هەر ناوچە و شوێنگەلێکی ژیاری ئەو دانیشتوانەی دێتە ئاراوە تایبەتمەندیی مۆرک و شوناسی خۆی لەسەردەبێت، هەڵبەت بڕینی ماوەی هونەریش لەم ئێستگە نەوەستاوەی زەمەنی کارکردندا بڵێین و نەڵێین ناونیشان و مۆرکی میللی و نەتەوەیی لەگەڵ دەبێت، لەچوارچێوەی ئەو کولتوور و کەلەپوورەی کە سنووری ژینگەی تەمەنی هونەرمەندی پێ داخراو و بەستراوەیە.

* «هونەرمەندی جیهانی یەکجار لەسەر گۆی زەوی ئەژین دەبێ ڕۆڵ و نەخشەی هەبێت بۆداهێنان»

ئەمە قسەی هونەرمەند نامۆیە و پێی وایە مەرج نییە لەنێوان تابلۆکاندا باس لە شەد و کێڵە و گوڵان بکرێت، چونکە ئامرازەکانی گەیاندن و پێداویستەکانی ئالیەتی ژیان گۆڕانییان بەسەر هاتووەو پێویستە لەگەڵیان ڕابێین و خاسییەتی تەکنۆلۆژیا و زانستی نوێ تەوزیف بکرێتە نێو کارەکان، لەلایەکی تریش هەر خۆی دەڵێ: «هەرچۆنێک بێت من بەشێکم لەو گێژاوەی کە مرۆڤی ئەمڕۆ لە میتۆلۆژی کەونارایییەکانی ڕۆژهەڵاتی ناوین، بەشێکم لە بوونێکی ونبوو نادیاری جیهانی جەرو پێچ و پلاتین و ماوس و مینۆتۆر، کامپیوتێر، سایبرناتیک» ئەو کارانە باس لە تێکشکان و تێکەهەڵبژانی مرۆڤایەتی و ژینگە دەکەن، من دژ بە تێکچوونی ژینگە قسەم پێیە.

بێ گومان لەم کەین و بەینەدا تێبینیەک لەسەر دووبەرەیی بۆچوونی هونەرمەند «نامۆ» هەیە لە بارەی کولتوور و بەجیهانبوونی هونەر، ئەگەر بەشێوەیەکی ئاگاییش نەبووبێت، ئەوە وا دەردەکەوێ کە خۆی لەگەڵ ئەوە نییە ئەم کەرستە نوێیانەی بواری تەکنۆلۆژیا تەنگ بەجوانییەکانی سروشت هەڵبچنن و لە هەست و سۆزو بەها ڕۆحییەکانی شتەکان کەم بکاتەوە و سەرکوتی بکەن. سەرەڕای ئەوەش بڕوای بەوەش نییە کەرستە کولتوورییەکان بە تیمەی خۆی بکاربێنێت و لەناو کارێکی هونەری تەوزیفی بکات، ئەمەش هەر لەبەر خاتری ئەوە بێت تا هونەرەکەی، خۆی لە قەرەی هونەرێکی جیهانی بدات، لەم حاڵەتەشدا ئاگاییانە لەبێ ئاگایی دەردەچێت و شێوەییەکی دەستکردی لێدێت.

ئەگەر نزیک بە کەسایەتی میتۆلۆژی هونەرمەند بین ئەوە خۆی هەڵقوولاوی ناوچەیەکی هەست بزوێن و گەرموگوری ڕۆژهەڵاتی کوردستانییە و کاردانەوەی تیشکی کولتووری هەر شتومەکێک ڕاستەوخۆیان ناڕاستەوخۆ لەنێو هەستونەستیدا ڕەنگدەداتەوە لە ناو ئەو کەرستە تازە مۆدێرنانەی کە لە ئەمڕۆی سەردەمی تەکنۆلۆژیادا بەکاردێن و ئەم دوو تەوژمی تیشکە جیاوازانەی کەرستەی کولتوور و کەرستەی ئێستای مۆدێرن بەریەک دەکەون و بەشێوەی نامۆیی لەنێو کارەکانیدا ڕەنگدەداتەوە، ئینجا کاتێ سەیری بەرهەمەکانی دەکەی واهەست دەکرێ کە خۆرسکی بیرۆکەی هونەرمەندنین، بەڵکو بەخوازراوەیی و سوود وەرگرتن لە هونەری بیانی وەرگیراوە. هەربۆیەش ئەوانەی نەزانن ئەمانە کاری هونەرمەندێکی کوردە و (محەمەد ڕۆستەم زادە) نامۆ کردوویەتی و بەرهەمی هێناوە، ڕەنگە یەکسەر بیریان بۆ کەسایەتی هونەرمەندێکی ئەورووپی یان ئەمریکی بچێ، ئەم تێڕوانینە دەدەینە بەر بەشێکی تەماشاکەرانی کەڤاڵەکانی هونەرمەند نامۆ و بەشەکەی تریان ئەوانەن کە بە تێڕوانینی کولتووری خۆماڵییانەوە سەیری دەکەن و یەکسەر دەزانرێ لەپاڵ هەر کەرستە و کوتلەیەکی بارستایی نێو ڕەگەزەکانی ئەم کەڤاڵانە جێ دەست و پەنجەی خوێن گەرمی کوردێک دەچۆڕێتەوە، ئەمەش دوای ماوەیەک وەستان و شرۆڤە کردن بەرامبەر

ڕوخساری کەڤاڵەکان دەبێت و بەرەو هونەرێکی ڕەسەنی میللی دەتباتەوە، لە ئاکامدا ئەوەی گرنگە ئەوەیە هونەرمەند نامۆ توانیویەتی چۆن مامەڵە لەگەڵ هەردوو موفرەداتی جیهانبینی خۆی و دەوروبەرەکەی بکات و لەبەرەبییەکی نێو جەنگی کولتوور و هاوچەرخبووندا جێی بکاتەوە و لە هەر دەم و ساتێکا تاموچێژ لە دیوێکیان وەرگرین.

بەرجەستە کردنی خەیاڵ و تەکنیک

* «ئەوکاتە کارەکەم بەسەرکەوتوو دەزانم وا ئیتر دەرفەتێک و مەودابییەک بۆ زیاد و کەمی نامێنێ، واتا دەگاتە ئاستێک کە هەر شتێکی تری لەگەڵدا بکەم بێ سوودە و ناگونجێ و بەرەو خەراپی دەچێت، حەز دەکەم کارەکانم بارستایی تایبەتی خۆیان هەبێ، ئەوانە ئەبنە بەرهەمێکی ئۆرگانێکی» ئەمەشیان بەشێکی تێروانینی هونەرمەند (نامۆ)یە دەربارەی کارەکانی، هەڵبەت هەڵێنجانی ئەم قسەیەش دوای بەسەراتێپەرین و تاووتوو کردنی قۆناغە هونەرییەکانی دێت وادیارە هونەرمەند لە تێکرای کارەکانی لەسەر بنەمای تەکنیکی هونەری جیهانی خۆی ئەزموندار کردووە، هاوسەنگی دەخاتە نێوان ئێستێتیکا و فیکرەی هونەریی و لە ڕێگەی کەرەستەی پاکژ و ڕەنگاڵەیی و تیۆری ئەکادیمی، ئەم کردارەش وا دەکات یەکسانییەک بەمانە ببەخشێت، ڕێکخستن و داڕشتن لەنێوان کوتلە و فیگەرە کەرستەییەکان بەشێوەیەکی مانا بەخش، دەکرێ هاوکێشە پرۆسەییەکە بەم شێوە هێما بکرێت.

جوانییەکان + بیرۆکە= تەکنیک= بابەت

هونەرمەند هەر بەوەندە نەوەستاوە واز لە کارەکەی بهێنێت، بە گوێرەی لێزانی و سەلیقەی (مهارة)ی دەست و فیکرە و خەیاڵڕوانینی دوور و جوانی هونەری بەرۆکی تیمەی تابلۆکەی بەرنەداوە، بەڵکو بە هارمۆنیاکردنی تەکنیک لەنێوان بارستایی کەرستە ماتریالەکان و جوانییەکانی بابەت (ڕەنگ و ڕێکخستن) ئەم کارەی کردووە. بێ گومان بەرجەستەکردنی ئەم کردارەش لە ئەنجامی هەوڵی زۆر و تۆکمەیی زانستی تێڕوانین و ئەزموونی هونەری دێتەکایەوە، بۆ ئەوەی دواجار بتوانێت وا لە چاوو زینی بینەر بکات ڕاهاتنی پێکهاتەی مەلموسی یەکپارچە بینراوبێت، لەو پرۆسە گەیەنراوەی جیهانی هونەری (ئێستلیکاو فیکرە)ی هونەرمەند. بتوانێ خەیاڵ بەرجەستە بکات. هەربۆیە کە لە دوورەوە دەڕوانیتە کەڤاڵەکانی هونەرمەند نامۆ هەست بەوە

ناکرێت بە تەکنیکی کەرستەی بارستایی دەرپەڕیو ئەنجام درابێت، بەڵکو یەک پارچە لە سادەیی و سافی یەکییەتی پێکهاتەی داڕشتنی ڕەگەزەکانی تابلۆکە دەبینرێ، تا ئەو دەمەی تەواو لێی نزیک دەبینەوە ئینجا بۆ یەکەکانی پێکهاتە دابەش دەبێت. لێرەدا تارمایی سادەییەک چ لە دوور یان نزیک دەبێتە فۆرم و ناوەرۆکی تابلۆکانی، بەڵام لەپشت ئەم سادەییە لە ناواخن و لەنێو کرۆکی هەستی هونەرمەند زەنگینی و سەنگی گەورەی فیکرو ئەپستمی هونەرنەند دەبینرێت، کە ئەوە یان لە پێودانگە چاکەکانی پێوانەیی هونەرییە، دەلوێ خەیاڵی هونەرمەند لەنێو تەکنیکی هەمەجۆری کەرستەکانی بەرجەستە بێت.

شێواز و داهێنانی هونەری

هەموو پرۆژەیەک لە پرۆسەی داهێناندا لەنەبوونەوە بۆ بوون سەرهەڵدەدات، پرۆژەیەک بەم شێوەیە بەرهەم بهێنرێت داهێنانە، لەبەر ئەوە داهێنان فرە شێوازە و هەر شێوازەش بایەخی تایبەتی خۆی هەیە، ئەگەر سەیری ئەو شێوازەی هونەرمەند (محەمەد ڕۆستەم زادە) بکەین، ئەوە خۆی لە فەلسەفەی هونەری مۆدێرنیزم- پۆست مۆدێرنیزم دەبینێتەوە و بەشێوازی (مانیوەڵ) کاری کردووە و لەگەڵ بەشێکی ناوپانتایی هۆڵەکەی بە ئینستلەیشن پرکردۆتەوە. بەم شێوازەی دەیەوێت لە تازەیی داهێنان نزیک ببێتەوە، لەم دیوەی کوردستانی باشوور بەر لەو ئەم شێوازی کارکردنە هونەرمەندانی ئێرەش خۆیان لەم دیاردە تازە هونەرییەدا تاقی کردۆتەوە، لە شارەکانی هەولێر و سلێمانی و دهۆک و کەرکووک، بەڵام ئەوەی «نامۆ» هاوکێشەییەکی تری بە تازەکردنەوەی

چەمکەکان بەخشییوە لە ڕێگەی بەکارهێنانی تەکنیکی جۆراوجۆر لە کەرستەکاندا، تایبەتمەندییەکی بەخۆی بەخشیوە، جیاواز لەوانی دیکە و ویستوویەتی لەماوەی کارایی ستایلەکەی شتێکی تازە بینێتە بوون کە پێشتر نەکرابێت، ئەم شێوازەش ڕاستەوخۆ مامەڵە لەگەڵ کەرستە و پێداویستییەکانی ژیان دەکات و لە ڕێگەی ئەو ماتریالانەی کە دەبێتە پاشماوەی ئیش و خزمەتگەیاندنی مرۆڤەوە.

هەمدیسان ئەو دێت سەرلەنوێ لەنەبوون بوونێکی زیندوو دەخولقێنێ، واتا ئەو فۆرمەی پێشتر لە کەرستەکان هەبوو، ئەمجارە لە ڕێگەی ستایلی خۆی بەناوەڕۆک و فۆرمێکی تری نوێ دەژێنێت، چونکە لەسەرووی هەموویانەوە داهێنان بەواتا گشتی و فەلسەفییەکەی داهێنانی ناوەڕۆکەوە دەبێت بەزەمینەیەکی ئەنتۆلۆژی بۆ شێوازەکانی دیکە.

* تابلۆیەکی هونەری کە هەڵقوولاوی بیری هونەرمەندەکەیە بابەتێکی دەرچووە، یان هیگڵ گوتەنی نامۆیە، بەڵام ئێمە بەم جۆرە لەواتای نامۆیی ناکۆڵینەوە، بگرە ئێمە پێناسەی (نا- خۆ)یی یان (نا- ڕەسەنی) بۆ دادەتاشین نا- خۆیی لەوێدایە تاکێک بوونی لەلایەن دەسەڵاتێکی دەرەکییەوە داگیرکرابێت و نەتوانێت خۆی بڕیار لەسەر پرۆژەکانی خۆی بدات- ئەگەر وردتر لەو ستایلەی (نامۆ)ی هونەرمەند بکۆڵینەوە دەبینرێ تایبەتمەندییەک بۆ ئەو جۆرە هونەرەی (مانیوەڵ- ئینستلەیشن)ی خولقاندووە، واتا چۆن ئێستا لە زۆربەی قوتابخانە و ڕێبازە هونەرییەکاندا هەر هونەرمەندێک خاوەن ستایلی خۆیەتی، ئاواش هونەرمەندانی هونەری (ئێستلەیشن و مانیوەڵ و ڤیدیۆ ئارت و کانسێپت و...تاد). هەرکەسە و جێ پەنجە و کارامەیی وەستایانەی خۆی پێوە دیارە.

بابەت و فرەیی کەرستە

ڕواڵەت و ناوەڕۆک لە هەر بەرهەمێکی هونەری شێوەکاری زۆرجار پێکەوە دەگەنە لووتکەی دروست بوونی مانای بابەت، هەندێ جاریش بابەت بە تەنیا نسبی ڕواڵەت یان ناوەڕۆک دەبێت و هەڵگری زۆر مەغزاو میتامانا دەبێت. ئاشکراشە بابەت و کەرستە دوو ڕەگەزی زۆر لێکترنزیکن و بەیەکەوە ئاکتیڤن، کەرستەی تابلۆ جێ ناونیشانی بابەت هەڵدەگرێ، بۆیە دەبینرێ لە هەندێ بەرهەمی هونەریدا دانانی هەر ماتریاڵێک بەشێوەی ماددی ڕەنگی یان هەرکەرستەیەکی تری نا هونەری دوای پێدانی چەمک و دارشتنی لەنێو پێکهاتەیەکی هونەریدا، ئەوە بۆ خۆی ئۆتۆماتیکیانە بەشێوەیەکی مەرجداری زانستی فەرهەنگی شێوەکاری دەچێتە حیسابی ناولێنانی بابەت. ئینجا بابەتیش مەرج نییە لەهەموو کاتێکدا مانایەکی چیرۆکی و گێڕانەوەی دیرۆکی بەدواوە بێت، بەڵکو زۆرجار خوێندنەوەی خاسیەتی سەرەکی ئەو کەرستەیە بۆ خۆی بەخشینی مانای بابەتێک دەگەیەنرێت. ئەم بۆچوونە فیکرییەش دەکرێ لەگەڵ بنەماو بیرۆکەو فەلسەفەی هونەرمەند نامۆ بەیەک ئاقار بگەن.

دیارە دانانی کەرستە و چەسپکردنی لەسەر ڕووکەشی فایبەری تابلۆکانی (نامۆ) ئەگەر بەر لەبیرۆکەی هونەرمەند بووبێت بۆ دارشتنی فیکرەی بابەت، یانیش دوای ڕێکخستنی ئەم کەرستانە و دانانی بەو شکڵە لەسەر ڕووکەشی تابلۆکە بۆ هاتنێکی بابەتی بووبێت، ئەوە ئەوکاتە لە هەردوو حاڵەتدا بەرامبەر دنیابینی تەماشاکەران و نیگاکان بۆخۆی بابەتگەلێکن و بەڕای من خاسیەتی سروشتی ماددەکان بەپلەی یەکەم و جۆری ڕێکخستنی کەرستەکان بە پلەی دووەم لەسەر خوێندنەوەی بابەت دەسەپێنن، بۆ نموونە دانانی کەرستەی وەک قاپی بەتاڵ و ملاک هەڵبەت تایبەتن بەشتوومەکی بواری خۆراک و خواردن هەڵگرتن و ئەوەی تریشیان کەرستەی وەک دەستکێشەکان نیشانەن بەجێگرتەی ئەو دەستە ڕاستەقینانەی بۆ گەیشتن بە ئاسوودەیی و چاکە و خۆشی ژیان هەڵدەکێشێن، دیارە ناسینی ئەم توخمانە سەرەتاکەی بۆ هاتنی فیکرەی هونەرمەند دەگەڕێتەوە لە مەئلووفییەت و گرێی ئۆدیبی دووردەخاتەوە و گوتاری هونەرمەند کراوەتر و ساناتر دەگاتە جەماوەر، بەدەر لە شێوازەکەی کە ئەمەیان پێویستی بەکاتی زیاتر هەیە.

پەراوێز:

*** بەشێکی چاوپێکەوتنە لەگەڵ هونەرمەند (نامۆ) لەگۆڤاری هونەری نوێ وەرم گرتووە، ژمارە ٤، ساڵی ٢٠٠٥.**

*** بەشێکی چاوپێکەوتنە لەگەڵ هونەرمەند (نامۆ) لەگۆڤاری شێوەکاری سازیداوە.**

*** هەمان چاوپێکەوتنی هونەرمەند، لەگۆڤاری شێوەکاری، ژمارە ١٠ی ساڵی ٢٠٠٥.**

*** ل١٦ کتێبی بوون و داهێنان، د. محەمەد کەماڵ. سلێمانی ٢٠٠٤.**